

KALKINMANIN HES HALİ

Kalkınma Politikalarının Hidroelektrik Santralleri
Üzerinden Uygulanışı;

Tunceli Uzunçayır Baraj ve HES Örneği

B. Sina Güneş

Younes Gholizadeh

Bu kitabın yayın hakkı SİYASAL KİTABEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayıncısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

KALKINMANIN HES HALİ

Kalkınma Politikalarının Hidroelektrik Santralleri Üzerinden Uygulanışı;

Tunceli Uzunçayır Baraj ve HES Örneği

Yazar: B. Sina Güneş, Younes Gholizadeh

Editör: Ertan Akkaş

Kapak ve Sayfa Düzeni: Buse Dilara Dirim

©Siyasal Kitabevi Tüm Hakları Saklıdır.

2022 Nisan, Ankara

ISBN No: 978-625-7424-40-0

Siyasal Kitabevi-Ünal Sevindik

Yayıncı Sertifika No: 14016

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

Baskı:

Meteksan Matbaacılık ve Tek. San. Tic. Aş.

Sertifika No: 46519

Beytepe Köyü Yolu Bilkent No:3 06800

Çankaya – Ankara / TÜRKİYE

T: +90 312 266 44 10 / 652

Dağıtım:

Siyasal Kitabevi

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay/Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

KALKINMANIN HES HALİ

Kalkınma Politikalarının Hidroelektrik Santralleri
Üzerinden Uygulanışı;

Tunceli Uzunçayır Baraj ve HES Örneği

ÖNSÖZ

“Filozoflar dünyayı yalnızca değişik biçimlerde *yorumladılar*, aslolan onu *değiştirmek*.”¹ Marx ve Engels Feuerbach üzerine yazdıkları 11. Tez’de böyle söyler.

Oysa dünya tarihine biraz olsun ilgi duyan herkes bilir ki dünya ziyadesiyle değişmiştir. Peki, Marx gibi kendinden sonraki dönemlere de fazlasıyla nüfuz etmiş biri bunu görememiş midir? Asıl sorunsal burada ortaya çıkmaktadır. Marx, belki de herkesten daha fazla bunu öngörmüş ve buna karşı mücadele etmiştir. Bu mücadelenin adı bugün kişilere, gruplara, toplumlara göre değişse de amacı aynıdır ve kapitalist sömürü ve yıkımın her alandan uzak tutulması ve en nihayetinde “sönümlendirilmesidir”.

Günümüz dünyasında kapitalist yapı, küreselleşmenin bir ürünü sayılarak insanlığa kazandırdığı rekabete dayalı fabrikasyona rağmen insani ilişkilerin ahlâki değerlerden ve doğaya saygılı davranmaktan uzaklaştırmaktadır. Çünkü kapitalist yapı, toplumsal hayatı ve insan emeğini sömürmekten arındırmış değildir. Bu yüzden yaşadığımız yeni düzen, görünmez ve sihirli yapıyla sömürgeciliğini yeni arayışlarla sürdürmektedir.

Bu çalışma, sömürü ve yıkımın sadece bir kesimini; insan ve doğa sömürüsünün nasıl sistematik ve olumlulaştırılmış “kalkınma” söylemi altında yapıldığını gösterme amacıyla yazılmış “tarafı” bir çalışmadır. Çalışmanın bir diğer amacı, sermayenin nasıl aynıları -ya da toplumsal konumları gereği aynılaştırdığını ötekileştirdiğini ve sömürüyü, toplumsal farklılıkları da kullanarak, kıymış zaman karşı karşıya getirerek kimi zaman örtterek kalkınma adı altında nasıl meşrulaştırdığını ortaya koyma çabasıdır.

B. Sina GÜNEŞ
Younes GHOLÍZADEH

¹ Marx, K. ve F. Engels (2013) *Alman İdeolojisi*, İstanbul: Evrensel Basım Yayın, Çev.: T. Ok, O. Geridönmez, 2.Basım, s. 17.

² Kalkınma sözcüğü sürdürülebilir kalkınma söylemi ile aynı anlamda kullanılmakla beraber doğa sömürüsü ile gerçekleştirilmiş bir kalkınmanın sürdürülemez olduğunu belirtme ve belirginleştirme adına bilinçli bir tercihi ifade etmektedir.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	5
KISALTMALAR	9
BÖLÜM 1	
BENDEN SONRA TUFAN...	11
GİRİŞ	11
BÖLÜM 2	
TÜRKİYE'DE KALKINMA VE HİDRO-ELEKTRİK SANTRALLERİ	25
2.1. Türkiye’de Kalkınma İktisadı	25
2.1.1. Türkiye’de Planlı Kalkınma Pratikleri: Devlet Planlama Teşkilatı Örneği..	27
2.1.2. Türkiye’de 1980 Sonrası Kalkınma Söyleminin Ekonomi Politikası.....	36
2.2. Sürdürülebilir Kalkınma ve Boyutları	44
2.3. Kalkınma İktisadı’nın Hidroelektrik Santralleri ile İlişkisi	49
2.3.1. HES ve HES Çeşitleri	49
2.3.2. HES ve Kalkınma İktisadı	52
BÖLÜM 3	
UZUNÇAYIR BARAJ VE HİDROELEKTRİK SANTRALİ	59
3.1. Tunceli	59
3.1.1.Tunceli Tarihi ve Coğrafi Yapısı	59
3.1.2. Tunceli’de Nüfus, Sosyal ve Ekonomik Özellikler	60
3.1.3. Munzur Vadisi Milli Parkı	62
3.2. Tunceli İlindeki HES Projeleri	65
3.3. Uzunçayır Baraj ve Hidroelektrik Santrali	67
3.4. HES’ten Etkilenen Mahalleler ve Köyler	69
4. BÖLÜM	
METODOLOJİ, BULGULAR VE TARTIŞMA	73
4.1. Metodoloji	73
4.2. Bulgular	75
4.3. Tartışma	77
4.3.1. HES ve Çevre	79
4.3.2. HES ve Kültür.....	84
4.3.3. HES ve Göç	86
4.3.4. HES Algısı.....	88
4.3.5. HES ve İnsan	91

BÖLÜM 5	
SONUÇ VE ÖNERİLER	95
KAYNAKÇA	103

KISALTMALAR

AB:	Avrupa Birliđi
AID:	Agency for International Development
AKP:	Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP:	Anavatan Partisi
BBYKP:	Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı
BM:	Birleşmiş Milletler
CHP:	Cumhuriyet Halk Partisi
CHF:	Cumhuriyet Halk Fırkası
ÇED:	Çevre Etki Deđerlendirmesi
DP:	Demokrat Parti
DPT:	Devlet Planlama Teşkilatı
DSİ:	Devlet Su İşleri
EPDK:	Enerji Piyasası Denetleme Kurulu
GSMH:	Gayri Safi Milli Hâsıla
Ha:	Hektar Alan
HES:	Hidro-elektrik santrali
IMF:	Uluslararası Para Fonu
İBYKP:	İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı
Km:	Kilometre
kWh:	Kilovat Saat
ODTÜ:	Orta Dođu Teknik Üniversitesi
OEEC:	The Organisation for European Economic Co-operation
OECD:	Organisation for Economic Co-operation and Development
SCF:	Serbest Cumhuriyet Fırkası
SSCB:	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliđi
STK:	Sivil Toplum Kuruluşu
TEİAŞ:	Türkiye Elektrik İletim anonim Şirketi
T.C.:	Türkiye Cumhuriyeti
TCF:	Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası
UNIDO:	Birleşmiş Milletler Sanayi ve Kalkınma Organizasyonu
ÜBYKP:	Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı
WCD:	Dünya Barajlar Komisyonu
YEK:	Yenilenebilir Enerji Kaynakları Kanunu